

В.Л. Циганенко, канд. філол. наук, доц. (*ХНУРЕ, Харків*)

ВИСВІТЛЕННЯ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 рр. НА СТОРІНКАХ ТВОРУ ВАСИЛЯ БАРКИ «ЖОВТИЙ КНЯЗЬ»

Голодомор 1932–1933 рр. залишив трагічний слід на територіях багатьох держав. Не оминув він і Україну.

Довгий час усі згадки про цей етап в історії нашої держави були заборонені. Не висвітлювали цю віху життя ні в пресі, ні в літературі, ні в офіційних документах. Лише під час здобуття Україною незалежності почали згадувати про лихо, що спіткало українців 1932–1933 рр.

Саме сьогодні перед науковцями стоїть завдання з'ясувати справжні причини, суть і наслідки голодомору. Кожен українець повинен знати свою історію, й особливо всю правду про ці жакливі події, які довгий час були приховані.

Метою роботи є показати трагічні сторінки голодомору 1932–1933 рр. на території України на сторінках роману Василя Барки «Жовтий князь». Довгий час ім'я цього письменника було заборонене, а твори не вивчалися.

До життя та творчості Василя Барки зверталось багато дослідників: Г. Герасимова, Л. Багацька, Б. Бойчук, М. Вірний, І. Драч та ін.

Роман Василя Барки «Жовтий князь» вийшов друком 1963 р. Це перший прозовий твір, що розповідає про страшні сторінки в історії українського народу. У ньому автор змальовує картину голодомору 1932–1933 рр. Оповідач крізь призму біблійного тексту розповідає про етноцид, що здійснювала більшовицька верхівка. Саме його письменник називає дияволом, жовтим князем, що забрав життя багатьох людей і несе горе, страждання, смерть і муки, та співвідносить з цифрою «666».

Головний герой твору – родина Мирона Катранника, що уособлює весь український народ. Василь Барка описує нелегку, страдницьку долю цієї сім'ї: випробування, страждання, що довелося їм пережити. Усі їхні поневір'яння набувають символічного значення.

Починається роман з пояснень причин появи цього страшного явища на території України і, зокрема, на Кубані: «Невідновимо підрізати непокірне селянство, першою чергою – українське» [1, с. 2].

І відбувалося системно, страшно, жорстоко. Як говорить автор, крім масової загибелі людей, навіть «птахи, перелітаючи, притьма падали мертвотою на землю» [1, с. 4]. Серед масових смертей від

голоду, серед гниття зібраного важкою працею хліба звучить глумливе звернення до народу вождів більшовицької країни: «Жити стало ліпше, товариші, жити стало веселіше!» [1, с. 6]. Цією фразою і показано всього Жовтого князя, такого, як він є.

Незважаючи на важке життя, український народ вижив і не скорився, вистояв серед страждань не фізично, а морально, «висходячи вслід своєму Спасителю на власну Голгофу» [1, с. 9].

На прикладі маленької дівчинки Оленки Василь Барка показує всю неправду, гіркоту життя: ставлення навіть у школі до селянських дітей; ставлення до тих, хто щонеділі ходить у церкву. Для дівчини нестерпно, коли з неї сміються в школі за відвідування церкви, але вона не зважає; їй немає чого соромиться, і вчиться вона також дуже добре.

Навіть у неділю та свята більшовицькі прихвосні не дають спочинку: забирають у сільраду, вимагаючи хліб. На запитання одного з присутніх щодо смерті селян у разі нездачі хліба прозвучала страшна відповідь, в якій показано справжнє обличчя влади: «Взяти хліб з мертвих – весь!» [1, с. 26]. Покарати всю родину за непокору. Селяни порівнюють з прив'язаним конем, який намагається дістати бадилину. Не доглянута тварина, голодна, така ж, як і недоглянуті, голодні будуть діти, коли заберуть останню крихту хліба.

Андрій і Микола – сини Мирона Катранника – відчувають несправедливість і знають про небезпеку, що причаїлася. Події, що описуються в творі, Василь Барка порівнює з українською народною казкою «Правда і Кривда». Неправда показана в образі мари, яка мучить нестерпно й немає куди від неї дітися.

Проводиться паралель між життям селянина й життям верхівки: і в одних, і в інших нелегка доля. У селян першочерговим завданням стоїть прогнати сім'ю, а в партійних керівників (в особі Отроходіна) – утриматися при владі та змусити непокірних здавати хліб.

Біда не йде одна. Крім примусової здачі хліба – закривають церкву. Єдине місце, куди люди могли прийти зі своїми бідами. Не здаються селяни. Прийшли до церкви разом з комісією, щоб урятувати найцінніше: Євангеліє, корогви, кадила, священнічі речі, таці, лампадки, плащаниця – «усі речі, які могли врятувати від напасників, шезали негайно» [1, с. 64]. Знала комісія, що вони будуть закопані, заховані, але нічого подіяти не могла. Єдине, що не могли винести люди, – це дзвін.

Одночасно з руйнуванням церкви йде обшук у хатах: що ще не забрано, – усе забирають, щоб навіть крихти не лишилося. І не хвилює,

що родині не буде нічого їсти, що вони помруть від голоду. І знову паралелізм використав Василь Барка – голодні прості люди й порожні їх клуні, натомість у партійної верхівки «повно всього ...: і харчів, і напоїв, м'яса, окороків, ну всього!.. Питва найкращі, котрі на експорт» [1, с. 82].

Єдиний вихід залишається в людей – їхати на чужину. І їхати потрібно швидко, поки не «замкнули виходи».

Отже, Василь Барка на сторінках роману змалював страшну долю селян-українців під час голодомору 1932–1933 рр. Трагедія народу полягала в неможливості відстояти право на життя.

Список використаних джерел

1. Барка Василь. Жовтий князь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://online-biblio.tk/bookid_11249946/

2. Ісакова Н. П. Історіографія проблеми голодомору 1932–1933 рр. в українській та зарубіжній літературі // Збірник наукових праць. – 2013. – № 4–5. – С. 71–79.

3. Карбан А. Відображення реалій голодомору у мовній свідомості українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://honchar.org.ua/p/vidobrazhennya-realij-holodomoru-u-movnij-svidomosti-ukrajintiv/>

4. Національна та історична пам'ять : зб. наук. праць. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. – Вип. 3. – 410 с.

І.В. Шуйський, історик, член авторського колективу «Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Харківська область» (*сектор редакції книги «Реабілітовані історією» КП «Регіональний інформаційний центр»*)

ТОРГСИН У ХАРКОВІ В 1932–1933 РОКАХ У ХУДОЖНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Діяльність торгівельної мережі крамниць «Торгсин», покликаної збирати валюту та цінності в голодного населення Харкова та селян, які подолавши величезні відстані, дісталися столиці радянської України, напряду пов'язана з Голодомором. Розташовані в центральних районах міста, вони притягували увагу сяючими вітринами та величезними чергами через наявність хліба, борошна, крупи – необхідних харчових продуктів, наявність яких зумовлювала особливий статус крамниць. У свідомості багатьох українців